

Treści szkolenia, 22 marca 2011r.

Diagnoza środowiska szkoły

Dr Magdalena Karkowska przedstawiła możliwość poznawania środowiska szkoły z zastosowaniem metodologii badań terenowych. Rozwój jakościowego podejścia w diagnozie zjawisk i instytucji społecznych wiąże się z ograniczeniami w stosowaniu metod ilościowych (sondaże, ankiety itp.) Metody ilościowe:

- narzucają osobie diagnozującej pewien obraz środowiska szkoły i ograniczają możliwość odkrycia zjawisk, które nie zostały uwzględnione w standaryzowanych narzędziach;
- nie zawsze umożliwiają poznanie tego, co dzieje się w szkole w naturalnych warunkach, gdyż na sposób wypełnienia ankiet wpływać może, na przykład, chęć przedstawienia siebie, swojej grupy i szkoły w lepszym świetle;
- mogą prowadzić do mylnej, uproszczonej interpretacji przekonań, zachowań i motywów działań uczniów, nauczycieli oraz innych osób, gdy stosowaniu tych metod nie towarzyszy obserwacja;
- często nie uwzględniają procesów związanych ze zmianą i rozwojem, dostarczają statyczny obraz grup, zjawisk życia szkolnego a także szkoły, jako instytucji;
- nie pozostawiają miejsca na indywidualne poznanie i analizę interakcji w obrębie grupy, często pomijają to, w jaki sposób dzieci i młodzież, a także towarzyszący im dorośli - rodzice i nauczyciele - interpretują otaczający ich świat.

Podejście jakościowe może być zastosowane **w analizie interakcji, przebiegu komunikacji i przekazu wartości** między nauczycielem a uczniami w różnorodnych sytuacjach wychowawczych i edukacyjnych. Pozwala poznać obowiązujące w szkole reguły, zakres ich stosowania i respektowania. Dr M. Karkowska omówiła, jako przykład przebieg komunikacji między nauczycielem a uczniami, który utrwala narzucaną uczniom regułę, że „zawsze należy podporządkowywać się zarządzeniom nauczyciela, bez dyskutowania o ich sensowności czy zasadności”. Drugi podany przykład dialogu dotyczył rozwiązania konkretnego problemu i wykonania przez uczniów pracy na rzecz szkoły.

Podejście jakościowe może być także zastosowane **w analizie wymiarów szkolnej przestrzeni**. Szkolna przestrzeń bywa rozpatrywana dosłownie lub metaforycznie, jako przestrzeń społeczna. W analizie ważną rolę odgrywa architektura, aranżacja wnętrz, ale

także podziały przestrzeni ze względu na ich różne funkcje i przeznaczenie. W szkole tak, jak w innych instytucjach ważne są wymiary związane z władzą, hierarchią i symboliczną organizacją życia. Analiza szkolnych „ukrytych” przestrzeni może być ważnym źródłem wiedzy o tym, jak uczniowie i nauczyciele odnoszą się do reguł życia szkolnego. Istotny jest także podział na przestrzeń publiczną i prywatną. Ważny dla społeczności szkolnej jest, na przykład, wymiar dostępności przestrzeni dla uczniów, szczególnie dla uczniów z niepełnosprawnością czy bezpieczna przestrzeń, w tym dla najmłodszych uczniów. Przydatna w poznawaniu szkoły jest także **analiza rytuałów** obowiązujących w jej przestrzeni społecznej.

Wybór między jakościowym lub ilościowym podejściem w poznawaniu szeroko rozumianego środowiska szkoły zależy od celu diagnozy, od postawionych pytań. Przy wyborze metody studium przypadku konieczne jest zwrócenie uwagi na popełniane w badaniach jakościowych błędy: opieranie się na zbyt małej liczbie dowodów i zbyt małym ich zróżnicowaniu, nieumiejętność wykorzystania danych sprzecznych i danych niepotwierdzających założonych tez. Popełniane błędy mogą prowadzić do przyjęcia fałszywych wniosków.

Dylematy wyboru ról zawodowych

Pani Ewa Maksymowska zatytułowała swoje wystąpienie *Dylematy wyboru ról zawodowych*. Zajęciom towarzyszyła refleksja nad różnymi sposobami pełnienia roli psychologa i pedagoga w szkole przy podobnym zakresie obowiązków; ekspert w zakresie rozwoju i wychowania dzieci i młodzieży, mediator, trener, terapeuta, coach, moderator pracy zespołu. Rola zawodowa jest jedną z wielu ról społecznych, które pełniemy w ciągu życia. Wiąże się z nią zobowiązanie do pewnych zachowań, uprawnienia a także spełnianie oczekiwań innych ludzi, które wynikają z określonego wzorca roli.

Wzorce pełnienia roli różnią się pod względem społecznego przyzwolenia na dokonywanie indywidualnych wyborów. Niektóre wzorce są bardzo restrykcyjnie narzucone a odstępstwa od nich wywołują społeczne sankcje, w innych przypadkach dopuszcza się większą dowolność postępowania. **Podjęcie roli** rozpoczyna proces uczenia się jej. Na sposób pełnienia roli ma wpływ wiele czynników takich, jak na przykład indywidualne umiejętności, kwalifikacje, talent, itd. Niekiedy obserwujemy nadmierną identyfikację z rolą a niekiedy, z różnych powodów, dystans wobec niej. Wpływ pełnionej roli na zachowania a nawet

osobowość bywa bardzo silny. Częstym zjawiskiem są **konflikty w pełnieniu ról**, bo trudno nam pogodzić rozbieżne oczekiwania wiążące się z różnymi rolami np. matki i dyrektora poradni. Innym przypadkiem są sytuacje, w których od jednej osoby występującej np. w roli szkolnego psychologa innego postępowania oczekują rodzice ucznia a innego dyrektor szkoły. Niepożądanymi skutkami konfliktu ról są, między innymi, ograniczone zaangażowanie czy przypisywanie innym osobom złych intencji. Poważnym następstwem długotrwałego konfliktu ról jest zazwyczaj **stres i wypalenie zawodowe**.

Korzystne jest uświadomienie sobie własnych preferencji i poznanie oczekiwań partnerów, co do naszej roli zawodowej przed podjęciem współpracy.